

Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi

Dergi Web sayfası: <http://dergipark.gov.tr/adea>

ISSN 2651 – 5067

YABANCILARIN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

THE TEACHING OF TURKISH LANGUAGE BY NON-TURKISH PEOPLE

Hasan KAVRUK*   Yasin AKTAŞ**

*Prof. Dr. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, hasan.kavruk@inonu.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-6352-4985

**Öğr. Gör. Fırat Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, yaktas@firat.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-8643-8374

Referans: Kavruk, H., Aktaş, Y. (2023). Yabancıların Türkçe Öğretimi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 46-59.

Gönderilme Tarihi: 10.10.2023

Kabul Tarihi : 19.12.2023

Özet: Bu çalışmanın amacı yabancıların Türkçe öğretimi sürecini incelemektir. Bu amaçla, geçmişten günümüze ana dili Türkçe olmayan kişilerin Türkçenin öğretimine ilişkin olarak yazmış oldukları çeşitli eserler doküman incelemesi yöntemiyle araştırılmış ve Türkçe öğretiminde yabancıların ne tür eserlerle nasıl bir yol izledikleri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. İncelenen dokümanlar, Türkçe öğretimine ilişkin olarak ortaya konmuş farklı kaynakça çalışmaları aracılığıyla ya da doğrudan literatür taraması neticesinde elde edilmiştir. Bu sayede Türkçe öğretimine dair yabancıların ortaya koydukları eserlerin bütüncül olarak görülmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmaların içerikleri incelenerek eserlerde takip edilen yöntemlerle ilgili çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. İnceleme neticesinde yabancıların Türkçeyi çoğunlukla yabancı dil olarak öğrettikleri, bunu yaparken iletişimi ve kültürü ön planda tuttıkları, Türkçenin doğru sesletimine önem verdikleri ve Türkçe

---

öğretiminde bu unsurları temel aldıkları görülmektedir. Bu amaçla dil bilgisi kitapları yazdıkları, dil yapılarının öğretimi için çeşitli bağlamlar oluşturdukları, diyaloglara sıklıkla yer verdikleri ve kendi dillerinde olup Türkçede olmayan yapıları da ele aldıkları ulaşılan sonuçlar arasındadır. Bununla birlikte tüm bu öğretim sürecinde aracı dil destekli bir öğretim yaptıkları da ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancıların Türkçe Öğretimi, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Yabancı Dil Öğretimi.

Abstract: This study aims to examine the teaching of the Turkish language by non-Turkish people. For this purpose, the study examines various works written by these people regarding Turkish teaching from past to present by document analysis method and discusses what kind of works they follow and how they teach Turkish. The documents examined are available in different bibliographical studies on Turkish teaching or directly in the literature. In this way, it will be possible to see these works in a holistic context. The study examines the contents of these works and discusses the methods followed in the works. The analysis shows that non-Turkish people mostly teach Turkish as a foreign language, they prioritize communication and culture while doing this, they attach importance to the correct pronunciation of Turkish, and they base their teaching of Turkish on these points. For this purpose, they also write grammar books, create various contexts for teaching language structures, frequently include dialogues, and discuss structures that are in their own language but not in Turkish. In addition, throughout this teaching process, they provide teaching with the support of an intermediary language and mostly use English or their own native language.

Keywords: The Teaching Of Turkish By Non-Turkish People, Teaching Of Turkish As A Foreign Language, Foreign Language Teaching

---

1. Giriş

Oluşumu çok eskilere dayanan ve ne zaman biçimlenmeye başladığı tam olarak bilinmeyen Türkçe; tarihî seyri içerisinde geniş bir coğrafyada var olmuş, pek çok kişi tarafından konuşulmuş ve yazılmış, diğer dillerle de etkileşime girmiş bir dil olarak tanımlanmaktadır (Bayraktar, 2003; Üstüner, 2017). Bu sebeple; gerek ana dili olarak gerekse yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi bu tarihî süreç içerisinde hep var olmuş, bu amaçla çeşitli eserler ortaya konmuş ve buna yönelik öğretim etkinlikleri yapılmıştır. Söz konusu bu eserler ve öğretim etkinlikleri ana dili olarak Türkçe konuşurlarının yanında farklı etnik kimliklere mensup bireylerin de ürünü olarak ortaya çıkmış, Türk dilini ve kültürünü öğrenmek isteyenlerin istifadesine sunulmuştur. Burada önemli olan nokta, Türkçenin ana dili olarak konuşurlarından başka, farklı milletlerden olan bu kişilerin de Türkçenin öğretilmesi ve öğrenilmesi için çalışmalar yapmış olmaları ve bunu ortaya koydukları eserlerle göstermiş olmalarıdır.

Dilin, sadece ana dili konuşurlarının ürünü olmadığı onları konuşup yazan herkesin sahiplenebileceği evrensel bir görüngenü olduğu söylenebilir (Saraç, 2019). Dolayısıyla dilin doğasını anlamak ve açıklamak için ana dili konuşurlarının yanında o dili yabancı bir dil olarak öğrenmiş ya da edinmiş kişilerin de bakış açısından bakmak gerektir. Bu

sayede, ana dili konuşurlarının göremediği ya da görüp de sorgulayamadığı bazı durumların nedeni de sorgulanmaya başlanıp ana dili olgusu daha iyi anlaşılabilir.

Türkçenin ister doğrudan öğrenilmesi ve öğretilmesini ister Türk diline ait diğer unsurları konu alan pek çok yabancı araştırmacı ve bilim insanını çeşitli biyografik, bibliyografik ve leksikografik eserlerde bulmak mümkündür. Bununla beraber sözü edilen bu araştırmacılar ve bilim insanlarının müstakil eserleri de konuyla alakalı önemli kaynaklardır. Söz gelişi Buran (2017) editörlüğünü yaptığı “Türk Diline Gönül Verenler-Yabancı Türkologlar” adlı biyografik özellikteki eserinde farklı araştırmacılar tarafından kaleme alınmış çok sayıda bilim insanına yer vermekte, bu kişilerin Türk diline ve kültürüne yaptıkları katkılardan bahsetmektedir.

Yukarıda zikredilen eserlerde yer alan bilim insanlarının yanında Türk dilini ve Türk dilinin öğretimini konu almış başka birçok çalışmanın olması da muhtemeldir. Zira Türk dili; kültürüyle, söz varlığıyla, edebiyatıyla kısacası kendini oluşturan her bir unsurla zengin dildir. Bu bağlamda Türkçenin öğretimini konu almış yabancı bilim insanlarının da Türk diline yaklaşımlarını bilmek, onların gözünden de Türkçenin öğretimine bakmak yarar sağlayacaktır. Bu bilim insanlarını ve ortaya koymuş oldukları eserleri isim olarak bilmenin ve ele almanın ötesinde bu eserleri muhteviyatına yönelik olarak sistematik biçimde irdeleyip bütüncül bir bakış açısı meydana getirmek konuyu anlamamız açısından kritik öneme sahiptir. Literatür incelendiğinde bu yönde yapılmış bazı çalışmaların olduğunu görmek mümkündür. Söz gelimi Yeşilyurt (2015) yapmış olduğu çalışmasında Osmanlı Devleti zamanında İngilizlere Osmanlı Türkçesini öğretmek için yazılmış olan eserleri incelemiş ve bu amaçla yabancılar tarafından kaleme alınmış bazı çalışmaları da içerik yönünden incelemiştir. Buradaki incelemenin belli bir tarihî dönemdeki belli eserlerle sınırlı olduğu görülmektedir.

Literatür incelendiğinde yabancılar tarafından Türkçe öğretimi için yazılmış eserleri karşılaştırmalı olarak içerik, yöntem vs. açılarından ele alan çalışmaların sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber, bazı eserler hakkında detaylı incelemeler yapıldığını da vurgulamak gerekir. Bu eserlerden biri Doğan ve Ayaz'ın (2017) William Burckhardt Barker tarafından yazılmış olan “A Reading Book of the Turkish Language with a Grammar and Vocabulary” adlı kitabını tartışan araştırmalarıdır. Bu araştırmada yazarlar, söz konusu eserin bir ders kitabı olarak da kullanıldığını belirtmekte; eserin çağdaşlarından ayıran özelliklerini öne çıkarmaktadır. Bu çalışmaya benzer bir diğer çalışma da Yıldız (2019) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, Thomas Vaughan'ın 1709 yılında basılmış olan “A Grammar of the Turkish Language” adlı eserini konu almakta, eserdeki dil bilgisi unsurlarından masallara kadar pek çok konuyu ihtiva etmektedir. Adı geçen bu eseri Güneş de (2018) incelemiş, eserde yer alan atasözlerini tartışmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi Hunlara kadar giden oldukça köklü bir geçmişe dayanmaktadır (Biçer, 2012). Bu tarihten günümüze yerli ya da yabancı çok sayıda eserler ortaya konmuş ve Türkçenin ana dili olarak öğretiminin yanında yabancı dil olarak da öğretimi yapılmıştır. Köktürk öncesi ve döneminden başlayarak Cumhuriyet Dönemi'ne, bu tarihten günümüze bu amaçla yapılanlar ve yazılan eserler Türkçenin sisteme dayalı bir şekilde öğretildiğini ortaya koymaktadır (Aykaç, 2015). Bu sistemli öğretimin sadece ana dili Türkçe olanlarca değil Türkçeyi daha sonra edinmiş ya da

öğrenmiş kişilerce de yapıldığı bilinmektedir. Özellikle bu noktada yabancı Türkologların Türkçenin öğretimine önemli katkılar sağladığı belirtilmelidir (Arslan, 2012).

2. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı ana dili Türkçe olmayan dil araştırmacılarının ve uzmanlarının Türkçe öğretimi sürecini incelemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- I. Ana dili Türkçe olmayan bilim insanları Türkçe öğretimi için ne tür eserler ortaya koymuştur?
- II. Bu kişiler ortaya koymuş oldukları bu eserlerinde nasıl bir yol izlemişlerdir?
- III. Bu eserlerin özellikleri nelerdir?

Yabancıların Türkçe öğretimini ele alan bu çalışma, Türkçenin öğretimine yabancı bilim insanı ya da araştırmacıların nasıl baktığını ortaya koyduğu için önemli görülmektedir. Bu sayede Türkçe öğretiminin sadece ana dili konuşuru araştırmacıların bakış açısından değil Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmiş kişilerin yorumuyla da anlaşılabilen söylemler olabilir. Bununla birlikte literatür incelendiğinde sadece ve doğrudan yabancıların Türkçe öğretimini konu alan çalışmaların sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışma da hem literatürdeki bu boşluğu bir nebze doldurmak için hem de yukarıda bahsedilen diğer hususlardan ötürü önemli görülmektedir.

3. Yöntem

Ana dili Türkçe olmayanların Türkçe öğretimi sürecini ele alan bu çalışma nitel bir araştırma özelliği taşımaktadır. Geleneksel araştırma yöntemlerinin yetersiz kaldığı durumlarda araştırmacının başvurabileceği bir bilimsel yöntem olarak tanımlanabilen nitel araştırmalar, araştırılan konuya ilişkin derinlemesine ve ayrıntılı bilgi sağlama bakımından önemli görülmektedir (Büyüköztürk vd., 2020).

3.1. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacına uygun olarak verilerin toplanması sürecinde yararlanılan doküman incelemesi ise verilere ulaşılmasını, bunların seçilerek değerlendirilmesini, anlamlandırılıp sentezlenerek diğer verilerle karşılaştırılmasını gerektirir (Özkan, 2021). Zikredilen bu özellikleri itibarıyla kendi başına nitel bir araştırma yöntemi olarak da değerlendirilen doküman analizi; içerikteki bilgilere ulaşmayı, bunları seçmeyi, anlamlandırmayı ve değerlendirmeyi hedefler (Bowen, 2009). Bu açıdan çalışma bir doküman incelemesi çalışmasıdır ve ulaşılan veriler de doküman analiziyle çözümlenmiştir.

Türkçenin yabancılar tarafından öğretimini ele alan bu çalışmada incelenen eserler aşağıda kronolojik olarak yer almaktadır:

- A Practical Grammar of the Turkish Language: With Dialogues and Vocabulary (Barker, 1854a)

- A Reading Book of the Turkish Language: With a Grammar and Vocabulary (Barker, 1854b)
- Elementary Grammar of the Turkish Language (Hopkins, 1877)
- A Practical Grammar of the Turkish Language: As Spoken and Written (Wells, 1880)
- A Practical Method of Learning the Ottoman-Turkish Language (Hagopian, 1907)
- Turkish Grammar (Lewis, 1967)
- Turkish Grammar (Underhill, 1976)
- Elementary Turkish (Thomas, 1986)
- Turkish (Lewis, 1991)
- Just Enough Turkish (Ellis & Morris, 1995)
- Turkish-Descriptive Grammar (Kornfilt, 1997)
- Colloquial Turkish: The Complete Course for Beginners (Aarsen ve Backus, 2001)
- Turkish Phrasebook and Dictionary (Tarbet, 2016)

Literatür incelendiğinde Türkçe öğretimine ilişkin yabancılar tarafından kaleme alınmış pek çok eserin olduğunu görmek mümkündür. Yukarıda bahsedilen eserlerin seçilmesinde aşağıdaki ölçütler belirleyici olmuştur.

- Eserler sadece yabancı kişi ya da kişilerce yazılmış olmalı.
- Aracı dil olarak sadece İngilizce kullanılmış olmalı.
- Eserler basılı ya da elektronik tam metin olarak erişilebilir olmalı.

4. Bulgu ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde incelenen eserlere ilişkin bulgular ve bulgulardan hareketle yapılan yorumlar her bir kitap için ayrı başlıklar altında sunulmaktadır.

4.1. William Burckhardt Barker'ın "A Practical Grammar of the Turkish Language: With Dialogues and Vocabulary" Adlı Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırma kapsamında incelenen eserlerden olan Barker'a ait bu kitap, Türkçenin dil bilgisini kapsamlı olarak ele alması itibarıyla dikkat çekmektedir. Kitabın hemen başında alfabe ve sesletime dikkat çekilmekte ve buna yönelik çok sayıda açıklama ve örnekler bulunmaktadır. Eserin yazıldığı tarih itibarıyla Türkçenin henüz Latin harfleriyle yazılmamasına karşın doğru sesletimi sağlamak adına Latin harflerinin kullanılmış olması bu anlamda oldukça dikkate değerdir. Buna paralel olarak o dönemki Türkçede yer alan Arapça ve Farsça unsurlar da kitapta öğretilmiştir. Söz konusu kitapta dil bilgisi konularıyla beraber diyaloglara da yer verilmiş ve kelime öğretimi de yapılmıştır. Dil bilgisi öğretiminde fiil çekimleri üzerinde oldukça durulmuş

ve bunun hakkında çokça örneğe yer verilmiştir. Kitabın sonunda özet niteliğinde dil bilgisi notları yer almakta ve sözlükçe de bulunmaktadır. Bu anlamda kitapta takip edilen öğretim yönteminin dil bilgisi-çeviri yöntemiyle uyumlu olduğu söylenebilir.

4.2. William Burckhardt Barker’ın “A Reading Book of the Turkish Language: With a Grammar and Vocabulary” Adlı Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Yazarın okuma kitabı niteliğindeki “A Reading Book of the Turkish Language: With a Grammar and Vocabulary” eseri, adından da anlaşılacağı üzere hem dil bilgisi hem de kelime öğretimi hedefleyen bir okuma kitabıdır. Kitapta Nasrettin Hoca gibi Türk kültüründe önemli bir yeri olan karaktere ve onun fıkralarına da yer verilmektedir. Verilen bu fıkralar birer metin olarak işlenmekte ve satır içi çeviri yöntemi kullanılarak dil bilgisi ve kelime öğretimi yapılmaktadır. Bunun yanında, kitabın hemen başında Türkçe alfabe ve seslerin öğretimi yapılmakta ve ilerleyen kısımlarda bu konu etraflıca işlenmektedir. Eserin yazılmış olduğu dönem itibarıyla Türkçenin yazımında Arap alfabesinin kullanılmasına rağmen okuyucuya doğru ses değerlerinin öğretilmesi amacıyla Latin harflerinden de yararlanılmıştır. Yine bu dönemki Türkçede yer alan Arapça ve Farsça unsurlar da kitapta öğretilmiştir. Bu özellikler dikkate alındığında Barker’ın dil öğretiminde iletişime, sesletime, kelime öğretimine ve kültürel özelliklere önem atfettiği ve Türkçe öğretiminde bunları esas aldığı ifade edilebilir.

4.3. Frank Lawrance Hopkins’in Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Hopkins’in “Elementary Grammar of the Turkish Language with a Few Easy Exercises” kitabının temelde alıştırma destekli bir dil bilgisi kitabı olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Çünkü daha önce de belirtildiği üzere, kitapta dil bilgisi konuları ayrı ayrı ele alınmakta ve her birine ilişkin alıştırmalar bulunmaktadır. Bununla beraber Türkçedeki seslerin doğru bir biçimde sesletimi için tıpkı Barker’ın eserlerinde olduğu gibi, Latin harfleri aracılığıyla doğru ses değerinin çıkarılması da hedeflenmektedir. Bunlarla birlikte kitapta çeşitli hikâyelerin yer alması takip edilen dil bilgisel yöntemin bir anlamda bağlamsal dil bilgisi öğretimi şeklinde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kelime öğretiminin de ön planda olduğu çalışmada öne çıkan bu unsurlar bütüncül olarak değerlendirildiğinde Hopkins’in Türkçe öğretiminde sesletim, bağlamsal dil bilgisi ve kelime öğretimi tabanlı bir yöntemi benimsediği söylenebilir.

4.4. Charles Wells’in Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İncelenen eserler arasında dil bilgisi etkinliklerine en çok yer veren eser Wells’in “A Practical Grammar of the Turkish Language: As Spoken and Written” adlı kitabıdır. Kitabın giriş bölümünde kendisinden önceki eserleri sert bir şekilde eleştiren kitap, daha Türkçe üzerine yazılmış kitapların hatalarla dolu olduğunu, Arapça ve Farsça kurallara yer verilmediği için eksik olduğunu açıkça belirtmektedir. Bununla birlikte bu kitaplardaki alıştırmaların yetersiz olduğunu da büyük bir yetersizlik olarak tanımlamaktadır. Bu eleştirileri yapan yazar, kitabında gerekli gördüğü tüm dil bilgisi kurallarını kitabında ele almakta ve farklı türlerde dil bilgisi alıştırmalarına yer vermektedir. Bu alıştırmalar aracılığıyla hem konuşma hem de yazma becerisini geliştirmeyi amaçlayan yazar seçmiş olduğu metinlerin de ana dili Türkçe olan kişilerden alındığını belirtmektedir. Nitekim kitabın giriş sayfasında Türkçedeki harfler

ve sesler ele alınmış, sesletime önem verilmiştir. Kitaptaki bir başka dikkat çekici nokta Türkçe atasözleridir. Atasözlerinin yer alması kültüre önem verildiğinin ve dil öğretiminde kültürden haberdar etmenin öneminin bir göstergesi olarak görülebilir. Öne çıkan tüm bu özellikler dikkatle incelendiğinde Wells'in Türkçe öğretiminde bağlamsal dil bilgisi, sesletim ve dildeki kültürel unsurların öğretiminin yeri olduğunu söylemek mümkündür.

4.5. V. Hovhannes Hagopian'ın Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Hagopian'ın eserinin incelenen eserler arasında gerek hacim gerekse muhteviyat bakımından en geniş olduğu söylenebilir. Bu durumu Hagopian'ın Türkçe, Arapça ve Farsça uzmanı olması ve akademik bir kimliğinin bulunmasıyla açıklamak mümkündür. Söz konusu eser diğer eserlerden farklı olarak takip ettiği öğretim metodunu açıkça belirtmektedir. Buna göre yazarın Gaspey-Otto-Sauer metodunu takip ederek Türkçe öğretimi yaptığı belirtilebilir. Adı geçen bu yöntem kitapta iletişim yöntemi olarak tanımlanmakta ve sadece kurallara ve teoriye dayalı bir öğretimin yetersiz olacağı açıkça belirtilmektedir. Bundan yola çıkarak kitabın temelde Türkçede iletişim becerisini kazandırmayı amaçladığı belirtilebilir. Türkçenin temelde özünü koruyan ama Arapça ve Farsçadan etkilenmiş bir dil olduğunu ifade eden yazar, Türkçe öğrenmek için en az temel düzeyde bu dillerin bilinmesi gerektiğini belirtmektedir. Kitapta edebî eserlere ve çeşitli türlere de değinen yazar, kültür konusuna özellikle temas etmekte ve dil öğretiminde kültürün rolünü vurgulamaktadır. Nitekim kitabın sonunda yer alan coğrafi yer adları, çeşitli hat eserleri, dinî bayramlar gibi unsurlara yer verilmesi bunu desteklemektedir. Tüm bu özellikler dikkatle incelendiğinde Hagopian'ın metodolojik bir yöntemle dil öğretimi yaptığı, bu yöntemde dil bilgisine yer verdiği ve bunu alıştırmalarla pekiştirdiği, iletişimi hedeflediği ve sesletime önem verdiği, kültürel değerlerin dil öğretiminde yer aldığı bir süreç takip ettiği söylenebilir.

4.6. Geoffrey Lewis'in Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Lewis'in "Turkish Grammar" adlı kitabı bir dil bilgisi referans kitabı olarak görülebilir. Söz konusu kitap modern dil öğretimi yöntemlerinin artık kullanılmaya başlandığı bir eser olarak görülebilir. Çünkü bu eser dinleme metinlerinin yer aldığı ve metinlerin bir ses kaseti ile dinlenebildiği bir eser olarak dikkatleri çekmektedir. Kitabın giriş kısmında Türkçede kullanılan harfler ve sesler ayrıntılı olarak ele alınmakta ve sesletime önem verildiği görülmektedir. Kitapta sınırlı sayıda metnin yer alması nedeniyle bağlamsal dil bilgisi öğretiminin neredeyse olmadığını, dil bilgisinin sadece bağımsız cümleler aracılığıyla öğretildiği söylemek mümkündür. Buna karşın kitapta kelime öğretimine ağırlık verilmiş, ama sınırlı sayıda diyalog yer almıştır.

4.7. Robert Underhill'in Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Underhill'in yazmış olduğu "Turkish Grammar" kitabı, her bir bölümü farklı bir dil bilgisi konusunu ele alan bir dil bilgisi öğretimi kitabı olarak değerlendirilebilir. Yazar, dil bilgisi kurallarını örneklerle açıklamakla birlikte her bir konuyla ilgili olarak çeşitli dil bilgisi ve çeviri alıştırmalarına da yer vermiştir. Söz konusu bu dil bilgisi konularının işleniş biçimi İngilizcenin dil bilgisiyle paralel ele alınmakta ve İngilizcedeki yapılarla karşılaştırmalı bir dil bilgisi öğretimi yapılmaktadır. Örneğin Türkçede bulunmayan

“the” belirtecinin nasıl karşılanabileceğine yönelik açıklama ve örnekler yer almaktadır. Ayrıca, kitabın hemen başında Türkçenin ses ve yazı özelliklerini de ele alması dikkat çekicidir. Bununla birlikte, gerek kitap içinde gerekse kitabın en sonunda önemli kelimeleri ele alan sözlükçe de yer almaktadır.

4.8. Victor Thomas’ın Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Victor Thomas’ın “Elementary Turkish” isimli kitabı temel düzey bir dil bilgisi kitabı niteliğindedir. Dolayısıyla kitapta dil bilgisi öğretimiyle dil öğretimi metodunun baskın olduğu açıkça görülebilmektedir. Bununla birlikte kitapta Türkçenin ses özelliklerinin detaylı işlenmesi ve sesletime ilişkin pek çok sesli okuma alıştırmalarına yer verilmesi gibi durumların dilsel-işitsel yöntemle uyumlu olduğu söylenebilir. Benzer şekilde kitaptaki ünitelerin genellikle kelime öğretimiyle başlaması ve çeviri etkinliklerin sıklıkla yer alması gibi özellikler de dil bilgisi-çeviri yöntemiyle uyumluluk göstermektedir.

4.9. D. L. Ellis ve Roderick Conway Morris’in Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Ellis ve Morris’in “Just Enough Turkish” adlı eserinin Türkçe öğrenenler için belli durumlarda kullanılabilecekleri ifadeleri öğretmek amacıyla oluşturulmuş bir rehber kitap niteliğinde olduğu söylenebilir. Çünkü kitapta otel, hastane, havalimanı vs. yerlerde kullanılabilecek kalıplaşmış Türkçe ifadelerin öğretilmesi hedeflenmektedir. Dil bilgisine yönelik çok sınırlı sayıda açıklamanın yer aldığı kitapta gündelik dildeki cümleler öğretilmekte ve bu cümlelerin doğru sesletimi amaçlanmaktadır.

4.10. Jaklin Kornfilt’in Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kornfilt’in Türkçenin betimsel dil bilgisi kitabı olan “Turkish-Descriptive Grammar” kitabı tıpkı Lewis ve Underhill’in “Turkish Grammar” kitaplarında olduğu gibi bir referans dil bilgisi kitabı olarak görülebilir. Kitaptaki örnek ifadelerin bir bağlam içerisinde değil sadece bir cümle olarak sunulması kitapta bağlamsal olmayan bir dil bilgisi öğretimi sürecinin olduğunu göstermektedir. Yine de kitap, Türkçenin detaylı dil bilgisi özelliklerini işleme bakımından önemli bir başvuru kaynağı olarak görülebilir.

4.11. Jeroen Aarsen ve Ad Backus’un Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aarsen ve Backus’ın “Colloquial Turkish: The Complete Course for Beginners” kitabı Ellis ve Morris’in eseriyle benzerlik göstererek öz çalışmaya uygun bir eser olarak tanımlanabilir. Eserde çeşitli dinleme etkinlikleri de yer almaktadır. Eserin adından da anlaşılacağı gibi kitapta konuşma dilinin öğretilmesi başat hedeftir. Bu amaçla kitapta çok sayıda diyalog ve çeşitli alıştırmalar yer almakta ve bu yönüyle dilsel-işitsel yöneme uygun bir yol izlenmektedir.

4.12. Holly Tarbet’in Eserine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Holly Tarbet’in “Turkish Phrasebook and Dictionary” eseri de Türkçede belirli durumlarda kullanılabilecek kalıp cümleler üzerinden Türkçe öğretmeyi hedefleyen bir kitap olarak tanımlanabilir. Bu eserde de dil bilgisine ilişkin açıklamalar çok az yer almakta ve gündelik dilde kullanılan cümlelerin öğretimiyle Türkçe öğretimi yapılmaktadır.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçenin yabancılar tarafından öğretimini ele alan bu çalışmadaki eserler incelendiğinde Türkçenin yabancılar tarafından daha çok yabancı dil olarak öğretilmiştir. Türkçe öğretimine çeşitli eserleriyle doğrudan katkı sağlayan yabancılar arasında oryantalistler dikkat çekmektedir (Doğan ve Ayaz, 2017). Özellikle Barker, Hopkins, Wells ve Hagopian'ın Türkçesi öğretimini ele alan çalışmalarında kültürün ön planda olduğu ifade edilebilir. Bu eserlerde, yaygın kanaatin aksine olarak sadece dil bilgisi ya da çeviri ile yetinilmemiş; aksine diyalogların, atasözlerinin, çeşitli bağlamda ele alınmış metinlerin ve doğru sesletim için bolca örneğin yer aldığı bir öğretim metodolojisi takip edilmiştir (Arslan, 2012; Biçer, 2012). Ele alınan bu eserlerin tamamı İngilizce olarak açıklanmış, aracı dil destekli bir Türkçe öğretimi tercih edilmiştir.

Konuyla alakalı önemli bir diğer eser Mert (2002) tarafından yazılan ve bibliyografik niteliğinde olan çalışmadır. Bu eserde Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminin yanında Türkçenin farklı lehçe ve şivelerini konuşanlara öğretimi üzerine yapılmış araştırmalar da derlenmiştir. Çalışmada, yabancılar tarafından Türkçenin öğretimi üzerine kaleme alınmış pek çok araştırma yer almaktadır.

Bununla beraber son yıllarda, bilhassa Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin hız kazanması, bu alanda akademik olarak pek çok çalışmanın yapılması ve literatürün oluşması da Türkçenin öğretimine katkıda bulunan yabancıları açıkça göstermektedir (Demir Atalay, 2023). Bu konuyla alakalı Çiftçi ve Demirci, (2018) yaptıkları kaynakça çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini ele almış ve bu konuyla alakalı kitap, makale ya da tez yayımlamış pek çok yabancı araştırmacıya kaynakçalarında yer vermiştir.

Yine Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine yapılmış bir diğer kaynakça araştırması Kahrıman ve arkadaşları (2013) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, araştırmacılar Türkçe öğretimi üzerine yabancılar tarafından kaleme alınmış çalışmaları kitap, makale, tez ve bildiri başlıkları altında tasnif etmişlerdir. Benzer bir bibliyografik araştırma Göçer ve arkadaşları, (2012) tarafından da yapılmıştır. Araştırmacılar yapmış oldukları bu çalışmalarında diğer bibliyografya araştırmalarına benzer olarak yapılan tüm çalışmaları türlerine göre tasnif etmiş ve bu konuda araştırma yapmış pek çok yabancı bilim insanını çalışmalarıyla göstermiştir. Yine Göçer ve Moğul (2011) tarafından yapılmış olan ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini konu alan çalışmaları bütüncül bir bakış açısıyla gösteren makalede Türkiye dışında Türkçe öğretimini ayrıca tartışması bakımından önemlidir.

Bu ve benzeri diğer çalışmalara kaynaklık etmiş ve alandaki öncü çalışmalardan en önemlilerinden biri de Erdem (2009) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki tarihî kaynaklarla birlikte çağdaş pek çok kaynağı göstermektedir. Burada da yabancı bilim insanlarınca ortaya konmuş birçok çalışma görülmektedir.

Türk dilini ve öğretimini ele almış yabancı araştırmacı ve bilim insanlarını konu alan önemli bir diğer eser Eren'in (2018) leksikografik nitelik taşıyan "Türklük Bilimi Sözlüğü" adlı eseridir. Araştırmacı, bu çalışmasında dünyanın farklı coğrafyalarındaki

pek çok bilim insanını madde başı şeklinde işlemiş, bu kişilerin ortaya koymuş olduğu eserleri de tartışmıştır.

Günümüze daha yakın zamanlarda kaleme alınmış eserlerde ise iletişim ihtiyacını doğrudan karşılayabilecek ve daha kısa sürede neticeleri görülebilecek bir öğretim yönteminin tercih edildiğini söylemek mümkündür. Tüm bu eserlerin yanında Türkçenin farklı özelliklerini ele alan ve bunları öğretme amacı güden çok sayıda dil bilgisi ve kelime kitapları, okuma kitapları ya da beceri alanlarına yönelik kitapların da yazıldığı görülmektedir. Bu türden çalışmalardan birkaçı bu çalışma kapsamında da ele alınmıştır. Buna göre öğrenenlerin kendi kendilerine temel düzeyde Türkçe cümleleri kurabilecekleri ve bunları doğru bir bağlamda doğru bir sesletimle ifade edebilecekleri tartışılmıştır. Tüm bunlar yapılırken yine aracı dil destekli bir öğretim tercih edilmiş ve İngilizceden oldukça yararlanılmıştır.

En dikkat çekici noktalardan biri de Türkçe öğretimi ele alan yabancıların kendi dilleri için önemli olan ve Türk dilinde doğrudan karşılığı olmayan dilsel yapıların da öğretildiğidir. Buna örnek olarak İngilizcedeki “the” belirteci örnek verilebilir. Türkçe dil bilgisinde bu belirteci karşılayabilecek olan ismin belirtme hâli işlenmiş ve bu sayede ilgili belirteç ayrıca öğretilmiştir.

Literatür incelendiğinde Türkçe öğretimini ele alan yabancıların Fransızca, Almanca ve İngilizce olmak üzere çok sayıda eserler verdikleri görülmektedir. Üstelik bu konu sadece ders kitabı niteliğinde olan çeşitli kitaplar ile değil aynı zamanda makale, tez, bildiri gibi çeşitli bilimsel eserler kapsamında da ele alınmıştır. Bu çalışma sadece aracı dil olarak İngilizcenin kullanıldığı kitaplarla sınırlıdır. Oysaki yukarıda değinilen diğer araştırma türleri ya da farklı dillerin aracı dil olarak kullanıldığı çalışmalar da konuya ışık tutması açısından incelenmelidir. Bununla birlikte bu eserlerin her birinin oldukça değerli çalışmalar olduğunu düşündüğümüzde sadece bir çalışmanın da detaylı olarak incelenmesi konuyu derinlemesine anlamak bakımından kritik derecede önemlidir.

Kaynakça

- Aarsen, J. & Backus, A. (2001). *Colloquial Turkish: The complete course for beginners*. Routledge.
- Arslan, M. (2012). Tarihî süreçte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi-öğrenimi çalışmaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 167–188.
- Aykaç, N. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin genel tarihçesi ve bu alanda kullanılan yöntemler. *Turkish Studies*, 10(3), 161–174.
- Barker, W. B. (1854a). *A practical grammar of the Turkish language: With dialogues and vocabulary*. Bernard Quaritch.
- Barker, W. B. (1854b). *A reading book of the Turkish language: With a grammar and vocabulary*. James Madden.
- Bayraktar, N. (2003). Yabancılar Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. *Dil Dergisi*, 119, 58–71.
- Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılar Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4), 107–133.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Buran, A. (2017). *Türk diline gönül verenler-Yabancı türkologlar* (A. Buran (ed.); 3rd ed.). Akçağ Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (29th ed.). Pegem Akademi.
- Çiftçi, Ö. & Demirci, R. (2018). Yabancılar Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Turkish Studies*, 13(28), 265–339. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13725>
- Demir Atalay, T. (2023). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hazırlanmış bilimsel kitap ve ders kitapları. *Bezgek Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi*, 2(2), 87–98. <https://doi.org/10.56987/bezgek.23>
- Doğan, S. & Ayaz, H. (2017). XIX. Yüzyılda Batı'da yabancılar Osmanlı Türkçesi öğretimi: W. B. Barker örneği. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 1, 62–84.
- Ellis, D. & Morris, R. C. (1995). *Just enough Turkish*. NTC Publishing.
- Erdem, İ. (2009). Yabancılar Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Turkish Studies*, 4(3), 887–937.
- Eren, H. (2018). *Türklük bilimi sözlüğü-I. Yabancı türkologlar* (2nd ed.).

- Göçer, A. & Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Turkish Studies*, 6(3), 797–810.
- Göçer, A., Tabak, G. & Coşkun, A. (2012). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kaynakçası. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32, 73–126.
- Güneş, İ. T. (2018). Thomas Vaughan'ın "A Grammar of the Turkish Language" kitabındaki örnek atasözleri. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 7–15.
- Hagopian, V. H. (1907). *A practical method of learning the Ottoman-Turkish language*. Julius Groos.
- Hopkins, F. L. (1877). *Elementary grammar of the Turkish language*. Trübner & Co.
- Kahrıman, R., Dağtaş, A., Çapoğlu, E. & Ateşal, Z. (2013). Yabancılarla Türkçe öğretimi kaynakçası. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 80–132.
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish-Descriptive Grammar*. Routledge.
- Lewis, G. (1967). *Turkish grammar* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Lewis, G. (1991). *Turkish* (5th ed.). Hodder and Stoughton.
- Mert, O. (2002). Türkçenin eğitim ve öğretimi üzerine bir bibliyografya denemesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 349–381.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi* (4th ed.). Pegem Akademi.
- Saraç, H. (2019). Göstergeler sistemi olarak dilde toplumların dünya görüşünün yansımaları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 44, 273–289.
- Tarbet, H. (2016). *Turkish phrasebook and dictionary* (4th ed.). HarperCollins.
- Thomas, L. V. (1986). *Elementary Turkish* (N. Itkowitz (ed.)). Dover Publications.
- Underhill, R. (1976). *Turkish grammar*. MIT Press.
- Üstüner, A. (2017). *Türkçenin tarihî gelişmesi* (2nd ed.). Bilge Kültür Sanat.
- Wells, C. (1880). *A practical grammar of the Turkish language: As spoken and written*. Bernard Quaritch.
- Yeşilyurt, E. (2015). *Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Yıldız, H. (2019). *Thomas Vaughan'ın A Grammar of the Turkish Language Adlı Eseri-İnceleme, Gramer, Söz Varlığı*. Kırklareli Üniversitesi.

Extended Summary

THE TEACHING OF TURKISH LANGUAGE BY NON-TURKISH PEOPLE

This study aims to examine the teaching of the Turkish language by non-Turkish people. For this purpose, the study examines various works written by these people regarding Turkish teaching from past to present by document analysis method and discusses what kind of works they follow and how they teach Turkish. The documents examined are available in different bibliographical studies on Turkish teaching or directly in the literature. The study examines the contents of these works and discusses the methods followed in the works. The examined works are “A Practical Grammar of the Turkish Language: With Dialogues and Vocabulary (Barker, 1854a)”, “A Reading Book of the Turkish Language: With a Grammar and Vocabulary (Barker, 1854b)”, “Elementary Grammar of the Turkish Language (Hopkins, 1877)”, “A Practical Grammar of the Turkish Language: As Spoken and Written (Wells, 1880)”, “A Practical Method of Learning the Ottoman-Turkish Language (Hagopian, 1907)”, “Turkish Grammar (Lewis, 1967)”, “Turkish Grammar (Underhill, 1976)”, Elementary Turkish (Thomas, 1986)”, “Turkish (Lewis, 1991)”, “Just Enough Turkish (Ellis & Morris, 1995)”, “Turkish-Descriptive Grammar (Kornfilt, 1997)”, “Colloquial Turkish: The Complete Course for Beginners (Arsen ve Backus, 2001)”, and “Turkish Phrasebook and Dictionary (Tarbet, 2016)”.

According to the findings, Barker (1854) attaches importance to communication, pronunciation, vocabulary teaching and cultural characteristics in teaching Turkish, and takes these as a basis in teaching Turkish. As for Hopkins’s (1877) “Elementary Grammar of the Turkish Language with a Few Easy Exercises”, The inclusion of various stories in the book can be considered as an indication that the grammatical method followed is, in a sense, contextual grammar teaching. When these prominent elements in the study, in which vocabulary teaching is also at the forefront, are evaluated holistically, it can be said that Hopkins adopted a method based on pronunciation, contextual grammar and vocabulary teaching in teaching Turkish. Wells (1880), who harshly criticizes the previous works in the introduction of his book, clearly states that the books written on Turkish are full of errors and are incomplete because they do not include Arabic and Persian rules. When all these prominent features are carefully examined, it is possible to say that Wells prioritize teaching contextual grammar, pronunciation and cultural elements in the language in Turkish teaching. Regarding Hagopian (1907), it is possible to say that he teaches language with a methodological method, includes grammar in this method and reinforces it with exercises, targets communication, gives importance to pronunciation, and follows a process in which cultural values are included in language teaching. It is possible to say that due to the limited number of texts in Lewis's (1967) book, there is almost no contextual grammar teaching, and grammar is taught only through independent sentences. On the other hand, the book focuses on vocabulary teaching, but contains a limited number of dialogues. Considering all these features, it is possible to say that Lewis's teaching method is compatible sometimes with the grammar-translation method and sometimes with the linguistic-auditory method. It can be said that Thomas's (1986) book is compatible with the linguistic-auditory

method, such as detailed discussion of the phonetic features of Turkish and many oral reading exercises related to pronunciation. It can also be clearly seen that the method of language teaching through grammar teaching is dominant in the book. Ellis and Morris (1995) provide very limited explanations about grammar, teach sentences in everyday language and aim to pronounce these sentences correctly. The fact that the sample expressions in Kornfilt's (1997) book are presented only as a sentence and not in a context shows that there is a non-contextual grammar teaching process in the book. Still, it is possible to say that the book is an important reference source in terms of discussing the detailed grammatical features of Turkish. Aarsen and Backus' (2001) books include many dialogues and various exercises, and in this respect, they follow a path suitable for the linguistic-auditory method. In Tarbet's (2016) work, there are very few explanations about grammar and Turkish is taught by teaching sentences used in everyday language.

The analysis shows that non-Turkish people mostly teach Turkish as a foreign language, they prioritize communication and culture while doing this, they attach importance to the correct pronunciation of Turkish, and they base their teaching of Turkish on these points. For this purpose, they also write grammar books, create various contexts for teaching language structures, frequently include dialogues, and discuss structures that are in their own language but not in Turkish. In addition, throughout this teaching process, they provide teaching with the support of an intermediary language and mostly use English or their own native language.